

Mano mama Betė gimė 1954 m. vasario 12 d. Ozarke,
Arkanzaso valstijoje. Jos tėvai – ryški ir paslaptinga kaip
sapnas moteris ir čerokis, naminės gamintojas ir istorijų
pasakotojas. Mama, viena iš dvylikos vaikų, užaugo Ohajo
Apalačų kalnų papėdėje. Ši knyga yra nelyg šokis,
nelyg daina ir nelyg mėnesienos švytėjimas.

Tačiau visų pirma, visada ir per amžius,
tai indėniukės istorija.

*Myliu tave, mama. Ši knyga skirta tau
ir tavo senovinei magijai.*

Autorės pastabos

Šio romano veiksmas vyksta Ohajo Apalačų kalnų papėdėje, pietų Ohajuje. Ohajo Apalačiuose gyvena šeimos, auginami vaikai ir kiekvienas čia atranda savąją šviesą. Pietų Ohajas turi gražių tradicijų, savo kultūrą, istoriją, be to, lėtą, ištęstą pietietišką tartį ir tarmę. Didžiuojusi vadindama šį regioną savo namais. Tikiuosi, kad ir jūs, perskaitę šį romaną, pamilsite Ohają ne mažiau už mane.

Taip pat tikiuosi, kad puikiai praleisite laiką, skaitydami istoriją, kurią įkvėpė ne viena mano šeimos karta. O ypač mano mamos ir dar prieš ją gyvenusių moterų stiprybė. Nuolatos susidurdamos su sunkumais, jos atsiskleidė visa savo galia. Man didelė garbė apie tai pasakoti.

Prologas

Aš dėkoju savo Dievui, kai tik jus prisimenu [...].*

FIL 1, 3

Aš vis dar vaikas, vos tėvo šautuvo dydžio. Kai išeinu į lauką, kur tėtis rymo ant variklio dangčio, paprašo tą šautuvą atnešti. Paima jį man iš rankų ir pasideda ant kelių. Atsisėdusi greta jaučiu nuo tėčio odos tarsi nuo skardinio stogo kaitrią dieną sklindantį vasaros karštį.

Na ir kas, kad per pietus darže prikibusios pomidoro sėklytės nuo jo smakro tekšteli man ant rankos. Mažos sėklytės prilimpa prie odos ir stirkso lyg Brailio rašmenys lape.

– Mano širdis padaryta iš stiklo, – sako jis, sukdamas cigarete. – Mano širdis stiklinė, ir jeigu tavęs netekčiau, Bete, ji sudužtų į tiek skaudulių, kad nė amžinybė neįstengtų išgydyti.

Įkišusi ranką į jo tabakinę patrinu sausus lapus – kiekvienas jų tarsi gyvūnėlis kruta tarp pirštų galiukų.

* Čia ir toliau, jei nenurodyta kitaip, Biblija cituojama iš: Biblija, arba Šventasis Raštas: ekumeninis leidimas, vertė Č. Kavaliauskas, Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2025.

– O kas ta stiklinė širdis, tėti? – klausiu, nujausdama, kad atsakymas bus daug didingesnis, nei galiu įsivaizduoti.

– Tuščiaviduris širdies formos stiklo gabalas. – Jo balsas, rodos, sklendžia virš supančių kalvų.

– Ar stiklas raudonas, tėti?

– Toks raudonas kaip suknelė, kurią tu vilki, Bete.

– Bet kaip tavo viduje gali būti stiklo gabalas?

– Jis ten kabo ant mažos virvelės. O jo viduj, už stiklo, yra paukštelis, kurį Dievas sugavo danguje.

– Kodėl jis ten uždarė paukštelį? – klausiu.

– Kad maža dalelė dangaus visada būtų mūsų širdyse. Ko gero, tai saugiausia vieta dalelei dangaus.

– Koks tas paukštelis, tėti?

– Na, indėniuke, – sako jis ir brūkšteli degtuku per švitrinio popieriaus juostelę ant savo plačiakraštės skrybėlės, degdamasis suktinę, – manau, jis žerintis ir jo kūnas spindi kaip ryškiai raudoni Dorotės bateliai tame filme.

– Kokiame filme?

– „Ozo šalies burtininkas“. Prisimeni Toto? – Jis amteli ir pratisai užkaukia.

– Tą mažą juodą šunelį?

– Taigi. – Jis priglaudžia mano galvą sau prie krūtinės. – Girdi? *Tuku tuku tuk*. Ar žinai, koks tai garsas? *Tuku tuku tuk tuk*.

– Taip plaka tavo širdis.

– Taip triukšmauja paukštelis, plasnodamas sparnais.

– Paukštelis? – Prispaudžiu ranką sau prie krūtinės. – Kas nutiks tam paukšteliai, tėti?

– Ar kai mirsime?

Jis prisimerkia, žiūrėdamas į mane, tarsi mano veidas staiga būtų pavirtęs saule.

– Taip, kai mirsime, tėti.

– Stiklinė širdis atsivers kaip medalionas ir paukštelis išskris palydėti mus į dangų, kad nepasiklystume. Labai lengva pasiklysti keliaujant į tokią vietą, kur niekada nesi buvęs.

Priglaudusi ausį jam prie krūtinės klausausi tolygaus plakimo.

– Tėti? – klausiu. – Ar visų širdys stiklinės?

– Ne. – Jis trukteli dūmo. – Tik tavo ir mano, indėniuke. Tik tavo ir mano.

Liepia man atsilošti ir užsidengti ausis. Lūpų kamputyje laikydamas smilkstančią suktinę pakelia šautuvą ir iššauna.

I

Ten bus verksmas ir dantų griežimas.

MT 8, 12

Mergaitė subręsta pavojaus akivaizdoje – priešais peilį. Ji turi išmokti laikyti ašmenis. Būti raižoma. Kraujuoti. Likti randuota, bet vis tiek graži, o jos keliai tinkami kiekvieną šeštadienį kempine šveisti virtuvės grindis. Esi arba prarasta, arba surasta. Šios tiesos gali prieštarauti viena kitai iki begalybės. Ir kas gi ta begalybė, jei ne prieštaringas pažadas. Įtrūkęs apskritimas. Rausvai violetinis dangus. Jei nuleistume ją ant žemės, begalybė būtų banguojančių kalvų grandinė. Kaimas Ohajuje, kur visos aukštoje žolėje glūdinčios gyvatės žino, kaip angelai netenka sparnų.

Prisimenu tiek karštą meilę ir atsidavimą, tiek smurtą. Užsimerkusi regiu dobilėlius, pavasarį sodriai žaliuojančius aplink mūsų daržinę, ir laukinius šunis, bandančius mūsų kantrybę ir prielankumą. Laikai niekada nebus tokie patys, todėl duodame laikui naują gražų vardą, kad būtų lengviau neštis, prisiminimais klaidžiojant po tas vietas, iš kur esame kilę. Ten aš esu gimusi aštuonių vaikų šeimoje. Ne vienas iš mūsų mirs

geriausiais jaunystės metais. Kai kas kaltins Dievą, kad pasiėmė per mažai. Kai kas kaltins velnią, kad paliko per daug. Mūsų šeimos medis tarp Dievo ir velnio augo pūvančiomis šaknimis, aplaužytomis šakomis, grybo pažeistais lapais.

– Jis auga tulžingas ir gumbuotas, – sakydavo tėtis apie didžiulį pelkinį ažuolą kieme už namo, – nes abejoja šviesa.

Mano tėvas gimė tūkstantis devyni šimtai devintų metų bandžio septintą dieną Kentukio sorgų laukuose, vėjui pučiant nuo skerdyklos. Oras atsidavė krauju ir mirtimi. Įsivaizduoju, kaip visi į jį spoksojo – tarsi vaikas būtų gimęs iš vieno ar kito tų dalykų.

– Savo berniuką turėsiu panardinti į upę, – pasakė motina, palinkusi prie jo mažučią išskęstą pirštukų.

Mano tėvas – tiek pagal motinos, tiek pagal tėvo liniją – kilęs iš čerokių. Būdama maža maniau, kad jei aš čerokė, vadinasi, esu pririšta prie mėnulio, tarsi nuo jo besidriekiantis spindulėlis.

– *Tsa-la-gi. A-nv-da-di-s-di.*

Sekant mūsų kraujo liniją per kelias kartas atgalios, mes priklausėme anivodžių genčiai. Šios čerokių genties narių pareiga buvo paruošti ypatingų raudonų dažų, kurie naudojami atliekant šventas ceremonijas ir kariaujant.

– Mes buvome kūrėjų gentis, – sakydavo man tėvas. – Ir mokytojų. Jie kalbėdavo apie gyvenimą ir mirtį, apie šventąją ugnį, kuri nušviesdavo viską. Mūsų žmonės yra šių žinių sergėtojai. Nepamiršk to, Bete. Nepamiršk, kad ir tu žinai, kaip pagaminti raudonų dažų ir kaip kalbėti apie šventąją ugnį.

Anivodžių gentis taip pat buvo žinoma dėl savo gydytojų ir žiniuonių, tų, apie kuriuos buvo sakoma, kad jie „spalvindavo“

savo vaistais sergantį ar negaluojančią žmogų. Mano tėvas tęs šį jų darbą, tik savaip.

– Tavo tėtis yra žiniuonis, – erzindavo mane mokykloje, tapšnodami plunksnomis per veidą.

Erzintojai manė, kad dėl to liausiuosi taip labai mylėjusi savo tėtį, bet aš mylėjau jį tik dar stipriau.

– *Tsa-la-gi. A-nv-da-di-s-di.*

Visą mano vaikystę tėtis pasakojo mums apie protėvius, kad jų niekada nepamirštume.

– Anksčiau mūsų žemės buvo štai tokio dydžio, – sakydavo jis ir plačiai išskėsdavo rankas, kalbėdamas apie rytines teritorijas, kadaise priklausiusias čerokiams, dar prieš tai, kai jie buvo prievarta iškeldinti į Oklahomą.

Mūsų protėviai čerokiai, kuriems pavyko išvengti kraustymosi į tą nežinomą žemę, vadinamą Oklahoma, slėpėsi dykynėse. Bet jiems buvo pasakyta, kad jeigu nori likti, turės perimti baltųjų naujakurių gyvenimo būdą. Aukščiausioji valdžia išleido tokį krašto įstatymą, kad čerokiai privalo tapti „civilizuoti“ arba bus išvyti iš savo namų. Jie neturėjo kito pasirinkimo, kaip tik kalbėti baltųjų anglų kalba ir atsiversti į jų tikėjimą. Jiems buvo sakoma, kad Jėzus mirė ir už čerokius.

Iki krikščionybės čerokiai buvo matriarchalinė, moteriškosios giminystės linija grįsta visuomenė ir tuo didžiavosi. Moterys buvo šeimos galva, tačiau krikščionybė viršūnėje įkurdino vyrus. Per šį virsmą čerokių moterys buvo nuvytos nuo žemės, kurią dirbo ir kuri anksčiau priklausė joms. Moterims įbruko prijuostes ir nuvarė į virtuves, kur, kaip buvo sakoma, joms ir vieta. Čerokių vyrams, kurie per amžius buvo medžiotojai, liepta ūkininkauti. Tradicinis genties gyvenimo būdas buvo

išrautas su šaknimis, kartu su lyčių vaidmenimis, kurie leido moterims būti lygioms su vyrais.

Čerokiai ne tik verpė ir arė – buvo ir tokių, kurie kovojo, norėdami išsaugoti savo kultūrą, visgi ilgainiui tradicijos nyko. Mano tėvas darė viską, ką galėjo, kad mūsų kraujas nebūtų atskiestas, jis gerbė iš kartos į kartą perduotą išmintį ir mokė, kaip, pavyzdžiui, iš moliūgo lapo ir koto pasidaryti šaukštą arba kaip suprasti, kada metas sėti kukurūzus.

– Kai išsprogsta laukinių agrastų krūmų lapeliai, – sakydavo jis, – nes laukinis agrastas pirmas atmerkia akis po žiemos miego ir sako: „Žemė jau sušilus.“ Gamta kalba mums. Tik turime neužmiršti, kaip jos klausytis.

Mano tėvo siela buvo kito laiko. To, kai žemėje gyveno įvairios gentys, kurios klausėsi gamtos ir ją gerbė. Jis ir pats buvo sklidinas pagarbos ir tapo pačiu didingiausiu žmogumi, kokį tik pažinojau. Mylėjau jį už tai ir už visa kita, pavyzdžiui, už tai, kad jis sodindavo našlaites, bet niekaip neprisimindavo, jog jos violetinės. Mylėjau už tai, kad kiekvieną liepos ketvirtąją jis apsikirpdavo plaukus ir jie atrodydavo tarsi ant galvos užmauta kreiva kepurė; mylėjau už tai, kad apšviesdavo mūsų kosulį, kai sirgdavome.

– Ar matot mikrobus, – klausdavo jis, nukreipęs šviesos spindulį į orą tarp mūsų. – Jie griežia smuiku. Jūsų kosulys yra jų daina.

Tai dėl jo istorijų šokdavau valsą ant saulės, nenusidegindama pėdų.

Mano tėvas norėjo būti tėvu. Ir, nepaisant tarp jo ir mano mamos kylančių nesutarimų, jis norėjo būti jos vyru. Mano tėvai susipažino Džoidžugo kapinėse, Ohajuje, dieną, kai viešpatauja

debesys. Tėtis nevilkkėjo marškinių. Laikė juos rankoje kaip maišą. Tame maiše buvo grybai, panašūs į rūkaliaus plaučių gabalėlius. Dairydamasis jų dar, pamatė ją. Ji sėdėjo ant skiautinių užtiesalo. Matėsi, kad jis pasiūtas merginos, tebesimokančios tai daryti. Dygsniai nelygūs. Dviejų skirtingų kreminių atspalvių audinių skiautės nukirptos kreivai. Skiautinio viduryje iš nederančių kartūno atraižų prisiūta didelė medžio aplikacija. Ji sėdėjo ant to medžio ir valgė obuolį, įsmeigusi akis į Pilietinio karo nežinomo kareivio antkapį.

Kokia įdomi mergina, – pagalvojo tėtis, – sėdi kapinėse ir čiaumoja obuolį, nekreipdama dėmesio į aplink tvyrančią mirtį.

– Atsiprašau, panele. Gal matėte netoliese tokių?

Jis praskleidė savo marškinių maišą. Ji dirstelėjo į grybus, tada pakėlė į jį akis ir papurtė galvą.

– Ar kada nors ragavote šių grybų, panele? – paklausė jis. – Pakeptų svieste? Nepaprastai gardu.

Ji nieko neatsakė, todėl jis pareiškė, kad ji daugybę žodžių suglobusi mergina.

– Spėju, kad esat seniai išnykusios kalbos sergėtoja, – tarė jis. – Tas kareivis – vienas iš jūsiškių?

Jis parodė į kapą.

– Kaip gali būti? – galop prabilo ji. – Niekas nežino, kas jis toks. – Ji mostelėjo ranka į antkapį. – „Nežinomas kareivis“. Juk mokat skaityti, ar ne? – paklausė ji šiuurkščiau, nei norėjo.

Akimirką jis svarstė, ar nepalikti jos ramybėje, tačiau dalelė jo nenorėjo taip pasielgti, taigi jis atsistojo ant žolės šalia skiautinio. Atsilošęs pažvelgė į dangų ir pasakė, kad gali lyti. Tada išsitraukęs vieną grybą ėmė sukioti tarp pirštų.